

TÜRKÇENİN DÜNÜ, BUGÜNÜ ve YARINI

Dr. Efrasiyap GEMALMAZ

Türkçe nedir? Bu sorunun cevabını hepimiz biliyoruz. Evet. Türkçe, herşeyden önce bir dildir. O halde, Türkçenin dününü, bugününü ve yarını anlatmadan önce, dil denilen şeyin ne olduğuna, bir göz atmak, yerinde bir davranış olacaktır.

1. Dil nedir, ne değildir?

Dil, her şeyden önce, bir **avadanlık**, bir **alet takımı**dır. Dil dedğimiz bu takımın, duruma göre seslerden, duruma göre harflerden oluşturulmuş aletlerini (kelimelerini, eklerini, edatlarını) usulüne (gramerine) göre kullanarak birbirimizle haberleşiriz. Birbirimiz üzerinde etkili oluruz. Şu salonun kapısını açık / kapalı konuma getirmenin, şu anda, benim için, iki yolu vardır: Birincisi, benim, bulduğum bu yerden ayrılıp, gidip elimle kapıyı istediğim konuma getirmek; ikincisi ise, sizlerden birisine, kapıyı istediğim konuma getirmesini söyleyerek istediğim sonuca ulaşmaktır. İlk durumda, kapıyı istediğim konuma getirmek için, kendi ayaklarımı, ellerimi ve kapının elceğini; ikincisinde ise, seslendirme organlarımı kullanarak, aranızdan birisinin ayaklarını, ellerini ve yine kapının elceğini kullanmış olurum.

Her avadanlıkta, her aletin, kendisine özgü – kullanım kılavuzunda belirtilen – bir yapısı ve kullanımı vardır. Bir avadanlık olarak ele aldığımız dilin de, her **ögesinin** – bundan böyle dilin **aletlerinden** her birini **öge** olarak adlandıracamız. – kendisine özgü bir yapısının ve kullanımının olması tabiidir. Bir dilin ögelerini kullanmayı, bir zanaatın aletlerini kullanmayı öğrendiğimiz gibi, ya sınama yanılma yoluyla, ya da kullanım kılavuzunu – dilin gramerini – adım adım izleyerek öğreniriz. Bu yollardan ilkinde, anadilimizi (/ilk, ortam dilimizi); ikincisine ise, daha çok bir yabancı (/ikinci ya da yardımcı) dili öğrenirken baş vururuz; ve muhakkak bir çıraklık (öğrencilik) devresi geçiririz. Çok küçük yaşlarda, anadilimizi (/ilk, ortam dilimizi) öğrenirken de, bol bol sınama yanılma imkanı bulduğumuz, bir çıraklık devremiz vardır. Çevremizde, bize göre usta sayılabilecek – öz ya da üvey – anamız, babamız, belki abilerimiz, ablalarımız; hısımlarımız, akrabalarımız, aile dostlarımız, herhangi bir şekilde tanıdıklarımız, tanımadıklarımız bulunur. Bunların, dil dedğimiz avadanlığın ögelerini kullanma tarzlarını, aldıkları sonuçları gözlemler ve bu ögeleri onlar gibi kullanabilmek için çabalar dururuz. Bütün bu çabalarımızın sonunda, biz de, yerine göre, çatalı, bıçağı; yerine göre, tası, tarağı; yerine göre, keseri, kerpeteni kullanmayı öğrendiğimiz gibi, dil ögelerini de edinip ve kullanmayı öğrenip ustalar arasında yerimizi almaya çalışırız. Onu, bir ölçüde kendimize özgü kılar; özelleştiririz. “Üslup”, “dili kullanım tarzı” dediğimiz şey de budur işte.

Bir dili kullanmada, her isteyen, ustalığın en yukarı mertebesine ulaşamaz. Bu yüzden, her zanaatta olduğu gibi, dili kullanmada da, ustalık, çeşitli ölçütlere göre derecelendirilir. Çoğumuzun ustalığı, anadilimiz (/ilk, ortam dilimiz)

konusunda da, amatörlük seviyesini aşamaz. Aramızdan bazıları, doğuştan getirdikleri dili öğrenme ve kullanma yetilerini geliştirerek, bu alandaki ustalıklarını, zanaatkarlık seviyesinden, sanatkarlık seviyesine yükseltirler. Yani, dili kendilerine özgü kılmaları, özelleştirme tarzları, insanlar arasında bunlara bir ayrıcalık kazandırır. Bunlar, söz konusu dilin hatipleri, şairleri, yazarlarıdır. Bir dil, bu sanatkarlar sayesinde, itibarlı ve kullanımda olur. Sıradan olmayanlar, sıradan olmayan ihtiyaçlarını karşılamak için dili geliştirirler; ona yeni öğeler (aletler) katarlar; onun öğelerini, alışılmışın dışında kullanmanın yollarını bulurlar.

Bildigimiz kadarıyla, yüksek seviyede bir dili kullanmak, insana özgüdür. İnsan doğar, yaşar ve ölür; çünkü canlıdır. Dil ise, ilk insanla beraber bir kere doğmuştur; belki son insanla beraber bir kere de ölecektir. Dünyaya gözünü açan her sağlıklı insan onu hayatta bulur; özelleştirir; gözünü kapayan her insan da onu hayatta, terekesinin en kalıcı parçası olarak bırakır. Bir bakıma, dil ölmez; ebedidir. O, insanın değil, bütün insanlığın malıdır.

İnsanlar, yeryüzünde dağıldıkça, farklı ortamlardan kaynaklanan farklı aletlere ve aletlerin farklı kullanımına ihtiyaç duydukları gibi, farklı dil öğelerine ve dil öğelerinin farklı kullanımlarına da ihtiyaç duymuşlar ve duymaktadırlar. Bu ihtiyaçlar, zamanla, aletler için değişik avadanlıkların oluşturulması gibi, dil öğeleri ve kullanımları bakımından da değişik dillerin oluşmasına yol açmış ve açmaktadır. Sanki, her insan kendi ihtiyacı olan avadanlıklarını oluştururken, kendi dillerini de oluşturur. Evet, her insanın, değişik ortamlarda, değişik durumlarda kullandığı birden fazla dili olduğunu söylemek yanlış olmaz.

İnsanlar, dünya üzerine serpiştirilmiş, bağımsız adalar gibidir. Ancak, avadanlıklar ve diller sayesinde, bir ölçüde bağımsızlıklarını yitirmelerine karşılık, birleşerek güç oluştururlar. Bu yüzdendir ki, insanlar ve insan toplulukları arasındaki sınırlar kesin bir şekilde çizilebilse bile, diller arasında böyle sınırlar çizmek pratik açıklamalar getirme dışında pek mümkün görülmemektedir. Nihayet, günümüz dünyasında, devletlere ve bir ölçüde milletlere iyi kötü birer sınır çizilebilmiş, ancak dillerin kullanımına sınır çizilememiştir. Bu bakımdan, dil birliğini, millet olmanın şartı değil, bir ihtiyacı olarak görmek daha doğru olur.

Dil bir silah gibidir. Silahla, nasıl bir düşmanla savaşabilir, hem de kendimizi öldürebilirsek; dille de, hem birleşip, güçlenip aile, kabile ve giderek millet olabilir; hem de kabilelere, ailelere ve giderek bireylere bölünüp, güçsüzleşip, daha güçlü toplumlara yem olabiliriz.

Son zamanlarda, mahalli dilleri, ağızları ön plana çıkarmak isteyenler, ya bilerek ya da bilmeyerek mensubu veya düşmanı oldukları toplumları bölmeye, güçsüzleştirmeye çalışmaktadırlar. Mahalli diller ve ağızlar elbette dünya durdukça olacaktır. Ama, unutmayalım ki, küçülen dünyamızda, insanlığın tek ve ortak bir dile ihtiyaç duyduğu bir sırada, insanları, dil farklılığını ileri sürerek kabile ve giderek birey hayatına doğru sürüklemek istemenin, haklı bir davranış olduğunu düşünmek, pek akıllıca bir tutum olmasa gerek.

Mahalli dilleri ve ağızları elbette araştıracağız ve yeterince öğreneceğiz; bunlar, bize zevkli anlar yaşatacak bir takı, bir parföm, bir süs eşyası gibi, lükslerimiz arasında yer alabilir. Ancak, hayatımızı kolaylaştırmakta kullanmayı düşündüğümüz bir eşyayı alırken, nasıl geliştirilmiş ve yaygın bir standard arıyorsak, dünyaca – en azından ülkece – tanınmış markalara ihtiyaç duyuyorsak; etkin bir hayat yaşayabilmemiz için de, daha yaygın kullanılan standard dillere ihtiyacımız vardır. Türkiye için söylüyorum. Toplumun bir kesimi, daha geniş ufuklu, daha etkin bir hayat sürmek için, Standard Türkiyeli Türkçesi’ni (STT’ni / Türkiyelice’yi); hatta, daha zengin bir bilgi birikimi sundukları için, başta Amerikalı İngilizcesi olmak üzere, diğer gelişmiş kültür dillerini öğrenme çabalarırken, diğer bir kesimini, kimlik kazandırma bahanesiyle, en yüce kimlik olan insan olma kimliğinden çıkarıp, bölerek, etnik değerler içerisine hapsedmeyi istemek, haksızlık değil midir?! Kaldı ki, bir kimsenin etnik kökenini somut delillerle kanıtlamak, bugünün genetik biliminin en gelişmiş teknolojisiyle bile, imkansızdır. Bu bakımdan, millet olmak için, etnik köken olgusunun değeri, bir masaldan, bir efsaneden, bir duygusal eğilimden fazla değildir. Şimdi soracaksınız. “*Millet olmak için, önce, dil birliği yetersizdir.*” dediniz. “*Şimdi de, etnik kökenin ise hiç önemi yoktur.*” diyorsunuz. Peki, millet olmak için sizce gerekli olan nedir?” Evet, günümüz dünyasında, akli başında kimselere, bir ülkenin vatandaşı olduğunu kabul etmek, o ülkenin vatandaşlarıyla ön koşulsuz dayanışma içinde olmak, o ülkeyi yaşanılacak en iyi, en gelişmiş ülke haline getirmek için çalışmak, sözün kısası tam anlamıyla **o ülkeli** olmak bir millet olmanın gerekli ve yeter şartı olmalıdır.

Ülkeler, devletlerle yönetilir. Yurttaşların, farklı kültürleri, inançları olabildiği gibi, farklı dilleri, lehçeleri, ağızları, sosyolektleri, hatta fertlerin idiolektleri olması da tabiidir. Ancak, günümüz devletin, yurttaşlara dayatacağı bir **dini** olamayacağı gibi, bir **dili** de olmaz; olamaz. Devlet, ülkesinde yaşanan bütün kültürlere olduğu kadar, kullanılan bütün dillere ve dil türevlerine de eşit uzaklıkta durur; durmak zorundadır. Devlet bir kültürü diğerine üstün tutamayacağı gibi, bir dili de diğerine üstün tutmaz; tutamaz. Devletin, yönettiği halkın büyük çoğunluğunun tanıdığı bir vy birkaç dilden kaynağını alan, bir vy birkaç “**resmi dil**”i olmalıdır. (Örnek olarak: Türkiye’de, Standard Türkiyeli Türkçesi (buna yaygın olarak “İstanbullu Türkçesi”de diyoruz.); İngiltere’de, Güney İngiltereli vy Britanyalı İngilizcesi (British English) vy Standard İngiltereli İngilizcesi; İsviçre’de, her biri ayrı ayrı standardlaşmış İsviçreli Almancası, İsviçreli Fransızcası, İsviçreli İtalyancası; vbg. ...). Resmi diller, kolayca anlaşılacağı gibi, devletlerle yurttaşları arasındaki iletişimi sağlamakta kullanılan, bir ölçüde yapay dillerdir. Bir resmi dille, belli hitabet ve kitabet kurallarına uyularak, devlet, kendi birimleriyle ve yurttaşlarıyla; yurttaşlar devletleriyle iletişim kurar. Gerektiğinde, devlet, bu resmi dille yurttaşlarını ihtiyaçları doğrultusunda eğitir; bilgilendirir. Tabiatıyla, sadece devlet kurumları değil, ülke bütününe, bütün yurttaşlara hitabetmek, ülke genelinde iletişim kurmak isteyen bütün fertler, resmi ve özel kurum ve kuruluşlar da resmi dili kullanırlar. Benim burada yaptığım gibi. Elimden geldigince **resmi dili, resmi Türkiyeli Türkçesi’ni** kullanıyorum. “Neden?” dersiniz. Nedeni belli. Biliyorum ki aranızda Türkiye’nin

değişik yörelerinden gelmiş, beni dinlemesini ve anlamasını gönülden istediğim yurttaşlarım; kardeşlerim var.

Dillerin değişim ve gelişiminde, bir yandan, somut düzeyde, maddi hayatın gelişmesi etkili olurken; diğer yandan, soyut düzeyde, manevi hayatın, yani toplumların değişen sosyokültürel yapılarının da oldukça derin etkileri görülür. Dünyamızda, birkaç yüzyıl öncesine kadar, manevi hayat; toplumların benimsediği dinle belirlenirken, daha sonra, daha çok dünya hayatını düzenlemeyi amaç edinen, sosyal ve politik akımların etki alanına girmiştir. Dinin etkili olduğu devirde, okur yazarlık ve bilim, din adamlarının tekelinde bulunduğu için, dili de, daha çok din adamları yönlendirip geliştiriyorlardı. Bir örnekle açıklarsak: Avrupada, bir yandan Katolik kilisesinin dili olan Latince, Batı Avrupadaki Hıristiyanlığın Katolik mezhebini seçen halkların dilini etkilerken; Ortodoks kilisesinin dili sayılan Grekçe de, Ortodoks olan Doğu Avrupa halklarının dillerini etkilemekteydi. Bu yüzden, – başta Frank'lar olmak üzere – Galyalıların dili hızla değişerek Latin kökenli dil öğelerinin ağırlıklı olduğu bugünkü Fransızca'yı (/Fransızca'yı) meydana getirmişti. Doğu Avrupanın Slav kavimlerinin kullandığı Kiril harfleri, Grek alfabesinden uyarlandığı gibi; Grekçe de, bu kavimlerin dilleri üzerinde etkili olmuştu. Tabii, Hıristiyanlık öncesinde, Grekçenin, Latince üzerindeki etkisi de yine inanç sistemlerinin geçişiyle açıklanabilir.

2. Türkçenin dünü:

Bu uzunca girişten sonra, artık asıl konumuza başlayabiliriz. Önce, Türkçenin dünü, yani ilk yazılı metinlerinden günümüze gelinceye kadar olan gelişme safhalarını imkanlarımız elverdiği ölçüde ele alalım. Bu konuda ana başlıklarımız şunlar olacaktır.

- 1) **1. Derilme Devresi** (Köktürk Kaganlığı; Şaman kültürü; Köktürk yazı dili ve alfabesi.)
- 2) **1. Dağılma Devresi** (Uygur Devleti; Budist, Maniheizt, Brahmi, Zerdüş, Hıristiyan ve diğer inanç sistemleriyle ilgili kültürler; Uygur yazı dilleri; Sogot-Uygur, Mani, Brahmi, Estrangelo, Süryani, Tibet ve diğer alfabeler.)
- 3) **2. Derilme Devresi** (Karahanlı, Selçuklu, Çagatay, Osmanlı gibi Türk İslam devletleri; İslam kültürü; Sözkonusu devletlerin birbirleriyle ilişkili yazı dilleri; Arap alfabesi.)
- 4) **2. Dağılma Devresi** (Gerileme dönemi Osmanlı, Türkiye Cumhuriyeti, Sovyet Türk Cumhuriyetleri devletleri; değişik sosyal, siyasi kültürler; birbirinden hemen hemen habersiz gelişen yazı dilleri; Arap, Latin, Kiril alfabeleri.)

1. Derilme Devresi:

Orta Asyanın Altay kavimlerinden olan Türklerin diline gelince, elimizde doğrudan Türkçe yazılmış kaynak bulunmayan devreleri ister istemez bir yana bırakarak diyebiliriz ki; 7. yüzyılda, son defa, Kutlug (İlteriş) Kaganın öncülüğüyle, daha önce birkaç defa dağıdıklarını bildiğimiz, Türk dilli halklar,

toplanarak Köktürk Devletini yeniden kurdukları zaman, bunların kendilerine has, Şamanlık diye anılan tek tanrılı bir dinleri vardı. Türkçe, Türklerin, yoğun, kültürel ve siyasi ilişkiler içinde buldukları, başta Çinliler olmak üzere çevre ülkelerde yaşayan kavimlerin konuşmakta oldukları dillerinden etkileniyor ve büyük bir ihtimalle onları da etkiliyordu. Ancak, Bu devrede, Türk dili, Türklerin, tek bir merkez (Ötüken) etrafında toplanmış olmaları, tutarlılığı tartışmalı da olsa, Runik Köktürk alfabesi dedigimiz ve kullanım tarzından en az bin yıllık bir geçmişi olabileceğini tahmin ettigimiz bir alfabeye yazılan tek bir yazı dili sergiliyordu.

1. Dağılma Devresi:

8. yüzyılın ortalarına doğru, Uygurlar, Köktürk hakimiyetine son verdiler. Türk dilli halkların önemli bir kesimi, artık göçebeligi ve Ötüken'i terk etmiş, Tarım havzasında şehirler kurarak yerleşik hayata geçmişti. Başta Budhizm (Burkancılık) olmak üzere Mani, Zerdüş, Hıristiyanlık gibi çeşitli dinler Türkler arasında yayılmaya başlamıştı. Her gelen din, kendi terminolojisini, hatta kendi alfabesini de beraberinde getiriyordu. Köktürk harfleri, hemen hemen unutulmuş, Sogotlardan alınan Uygur alfabesi dedigimiz alfabe başta olmak üzere, Mani, Brahmi, Estrangelo, Süryani, Tibet alfabeleri kullanılarak, çoğunlukla çeşitli dini eserler, Türkçeye çevriliyor; bu çevirilerle, Türkçeye, yüzlerce kavramı karşılayan kelime giriyor. Bunların önemli bir kısmına Türkçe karşılıklar bulunmuş olsa bile, dilin sadeliğinin kaybolduğu açıkça görülüyordu. Alıntılar bazan sözdizimi düzeyine bile ulaşıyordu.

2. Derilme Devresi:

10. yüzyıldan itibaren, Türkler arasında, İslamiyet, hızla yayılmaya başladı. Batıdan, Hıristiyanlık ve Zerdüşlük gibi İran üzerinden gelen İslamiyet, bugün de sürmekte olan, Türklerin Batıya yönelişini, başlatmış oluyordu. İslamiyetin ilk terminolojisi, Türklerden önce İslamiyeti kabul etmiş olan Farslardan alındı. Daha sonra, Araplarla tanışıldı. İslamiyetin kabulüyle Türk edebiyatının dili Farsçanın; biliminin dili Arapçanın etkisine girdi. Bu iki dilden yapılan alıntılar da zaman zaman Türkçenin sözdizimini etkileyecek düzeye ulaşmıştır. 10. yüzyıldan beri kullanılmakta olan Arap harfleri, 20. yüzyıla kadar, Türk dünyasının ortak alfabesini oluşturdu. Anadolu'nun fethiyle, Türkçeye, başta Rumca olmak üzere, Anadolu'daki toplulukların dillerinden de kelimeler girmeye başladı. Özellikle deniz ve deniz ürünleriyle ilgili kelimeler Rumcadan alındı. Osmanlı devleti, İmparatorluğa dönüşünce, Osmanlıların ulaştığı her yerden, yeni kavramları karşılamak üzere, yeni kelimeler, Türkçeye akmaya başladı. Osmanlı donanması, İtalyancadan; diplomasisi, Fransızcadan birçok kelimenin, Türkçeye girmesine, kapıları açtı. 20. yüzyıla gelindiğinde, tesbiti güç bir kelime hazinesi ve içinden çıkılmaz sözdizimiyle, Osmanlı Türkçesi, bütün Türk dünyasında ağırlığını koymuş bulunuyordu. İstanbul'da basılan bir kitap, Üsküp'te, Kahire'de, Semerkant'ta, Belh'de müşteri buluyordu.

2. Dağılma Devresi:

20. yüzyılın başlarında, 1. Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğunun sonunu noktaladı. Türk Dünyası dağılmış; Türkiye Cumhuriyeti dışında kalan Türkler; ya uzak ülkelerde, hakları korunamaz azınlık durumuna düşmüş;

Yugoslavyada, Macaristanda, Kıbrısta olduğu gibi; ya da Türkiye Cumhuriyetinin varlığını kendisi için bir tehlike olarak gören komşu ülkelerde, baskı altına alınmıştı; Sovyetlerde, Yunanistanda, Bulgaristanda, Suriye, Irak ve İranda olduğu gibi. Artık, her Türk topluluğu, kendi kaderiyle başbaşaydı. Tek bağımsız Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti dışındaki Türklere, kendi dillerinde eğitim ve öğretim yapma hakkı bile, onları geri bırakacak şartlardan birisi olarak veriliyordu. Bir yandan buldukları ülkelerin standard dilinde öğrenim görmeleri sınırlanıyor; diğer yandan birbirleriyle temasta bulunup üst düzeyde eğitim ve öğretim kurumları kurmaları, birbirlerine kitap, dergi, gazete, öğrenci ve öğretim üyesi göndermeleri yasaklanıyor; özellikle o güne kadar yazı dili olarak gelişmemiş mahalli dilleri, bir lütfmuş gibi, yazı dili haline getirilerek önlerine konuluyor; onları kabile düzeyine indirmek için, insan hakları adı altında, mümkün olan herşey yapılıyordu. Böylece, dünyaya açılmaları, özellikle Türkiye Cumhuriyetiyle ilişkiye girmeleri, sözde, etnik kimliklerini koruma bahanesiyle önleniyordu. Her biri değişik anlayışlarla düzenlenmiş Arap, Latin ve Kiril harfli alfabelerle basılmış yayınlar, bir topluluktan diğerine kazara ulaşırsa bile, okunması özel bir bilgi gerektirdiği için, bir işe yaramıyordu. Özellikle, biz, Sovyet Türk Cumhuriyetlerindeki yazarları, İngilizce, Fransızca, Almanca gibi Batı dillerinden; onlar da, bizim yazarlarımızı, Rusçadan, bulabildiğimiz kadarıyla okuyabiliyorduk.

3. Türkçenin bugünü:

3. Derilme Devresi (Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs Türk Federe Cumhuriyeti, Orta Asya Bağımsız Türk Cumhuriyetleri; İslam kültürünü demokratik ve laik bir anlayışla yorumlama; ortak bir yazı dili geliştirme eğilimi; Latin alfabesine yöneliş.)

3. Derilme Devresi:

Şu sıralarda 20. yüzyılın son çegregini de **arkada bırakmış oluyoruz (önceki şekli: tüketmek üzereyiz)**. Gelişen haberleşme imkanları, bilgilenmeye konulan bütün engelleri tek tek yıkıp devirmekte. Yasaksız, gerçek bir yarışın başla komutu verildi bile. Türkçe, dünya üzerinde konuşulmakta olan 3000'i aşkın dil arasında, oldukça zengin bir kütüphanesi olan, bilinen 1500 yıllık kesintisiz tarihiyle, altı kıtadan ikisine yayılmış, sayılı konuşma ve yazı dillerinden biridir. Aralarındaki sosyokültürel ve ekonomik ilişkileri sınırlayan siyasi engellerin hemen hemen ortadan kalkmış olmasıyla, bugün, Türkçe konuşanlar, Türk dilli halklar, birbirlerini görme, duyma ve dinleme imkanına sahip oldular. Ortak bir Türkçe, en azından ortak bir yazı dili oluşturmak için, ortak bir alfabenin ve ortak bir sözlüğün oluşturulmasına çalışıyorlar. Bin yıldan beri, yüzde doksanı aşkının benimsediği İslam kültürünü, çağdaş bir şekilde, demokratik ve laik bir anlayışla yorumlayarak kültürel yakınlaşmanın temellerini atıyorlar.

4. Türkçenin yarını:

Türk dilli halkların bu çabaları başarıya ulaşırsa, bu sadece kendilerinin yararına değil, bütün insanlığın yararına olacaktır. Hangisi olursa olsun, iyi kullanılan dil, dostlukları ve dayanışmaları kurmanın en iyi aracıdır. İnsanlık, yüzyıllardan beri, öğrenilmesi ve kullanımı kolay ortak bir dil arayışı içindedir. Esperanto, Volepuk, Interlingua gibi suni dillerle karşılaştırıldığında, özellikle,

Stadart Türkiyeli Türkçesi (STT), tabii bir dil olarak, böyle bir dil olmaya adaydır. O, karmaşık bogumlanma özellikleri gerektiren ara seslere, hemen hiç bilgi yüklememiş, yalın bir fonolojinin sahibidir. Türkçeyi öğrenmiş yabancıların, onu ne kadar bozuk telaffuz ederlerse etsinler, söylediklerini oldukça kolay anlamamızın sebebi budur. Sözdizimi, “**tamlayan (belirten vy niteleyen) öge, bir anlam ögesiye, tamladığı (belirttiği vy nitelediği) anlam ögesinden önce; tamlayan (belirten vy niteleyen) öge, bir görev ögesiye tamladığı (belirttiği vy nitelediği) anlam ögesinden sonra getirilir; ancak, görevi işaretli anlam ögelerinin, birbiriyle yer değiştirmesine müsaade edilir.**” şeklinde tarif edeceğimiz basit bir temel kurala (postülata) bağlanmıştır. Biribirini tamamlayan bu sesbilimsel (fonolojik) ve sözdizimsel (sentaktik) iki yapı özelliği, her düzeydeki uyumları azaltmış ve basitleştirmiştir. Cinsiyet, kemiyet, keyfiyet uyumlarının en alt düzeyde oluşu, dil olarak Türkçenin kavranmasını kolaylaştırmıştır. Bu dilin, her dilden kolayca kelime alabilir ve aldıklarını fazla değişikliğe uğratmadan kullanıma sunabilir olması da, bir dünya dilinden beklenecek en önemli özelliğidir. Doğuşundan günümüze kadar, hemen hemen Avrasyanın bütün dillerinden, çeşitli dil ögeleri almış olmasına rağmen, ilk günkü canlılığını yani kullanım kolaylığını ve tazeliğini yani yeni kalma özelliğini yitirmemiştir. Görev ögelerinin, yani ek ve edatlarının yazımına getirilecek basitleştirici birkaç standardla yazı dili olarak da hızla gelişme imkânını bulacaktır.

Sözlerimi günümüz Azerbaycan şairi **Bahtiyar Vahabzade**'nin mısralarıyla bitiriyorum. **Vahabzade** Türkçe için şöyle diyor:

*Dil açanda ilk defe “ana” söyleyirik biz,
“Ana dili” adlanır bizim ilk dersliyimiz.
İlk mahnımız laylanı anamız öz südüyle
İçirir ruhumuza bu dilde gile-gile.*

*Bu dil - bizim ruhumuz, éşgimiz, canımızdır,
Bu dil - birbirimizle ehdi-péymanımızdır.
Bu dil - tanıtmış bize bu dünyada her şeyi
Bu dil - ecdadımızın bize miras vérdiyi
Giyetli xezinedir... onu gözlerimiz tek
Goruyub, nesillere biz de hediye vérek.*

...

5. Kaynakça:

BANGUOGLU Tahsin ; Türkçenin Grameri ; Ankara 1990

ERCİLASUN Ahmet Bican v.d. ; Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü ;
Ankara 1991

GEMALMAZ Efrasiyap ; Türkçenin Morfo-sentaktik Yapısının Fonolojisine
Etkileri ; Ata. Üniv. Türkiyat Araşt. Enst. Dergisi; Sayı: 3 ; Erzurum 1995

GEMALMAZ Efrasiyap ; Uyum ve Standard Türkiye Türkçesinde Uyumlar ;
Fen-Ed.Fak.Ed. Bilimleri Araşt. Dergisi ; Sayı:17 ; Erzurum 1989

KARAMANLIOGLU Ali ; Türk Dili ; Nereden Geliyor, Nereye Gidiyor? ;
İstanbul 1972

=====
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ, Sayı: 1'den; Erzurum 1994.

=====
Konferans: 1994

Konferans: 1999

Konferans: 2003
=====